

มโนทัศน์ชนชั้นและทุน ของ ปีแอร์ บูร์ดิเออ Concepts of Class and Capital of Pierre Bourdieu

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข *

บทคัดย่อ

ปีแอร์ บูร์ดิเออ นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสได้นำเสนอ มโนทัศน์ชนชั้นและทุน เพื่อทำความเข้าใจสภาพความเป็นจริงของสังคม เขาพยายามแสดงให้เห็นว่ากรดำรงอยู่ของชนชั้น แสดงให้เห็นถึงกระบวนการสืบทอดและตำแหน่งแห่งที่ของปัจเจกบุคคลในสนามต่าง ๆ และพื้นที่ทางสังคม อีกทั้งเงื่อนไขของความเป็นชนชั้นและความแตกต่างของปัจเจกบุคคล คือ ทุน ซึ่งทุนที่ปัจเจกบุคคลและชนชั้นครอบครองก็มีได้มีเพียงทุนเศรษฐกิจ แต่มีทุนรูปแบบอื่น ๆ อีกอันได้แก่ ทุนวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนสัญลักษณ์ ซึ่งทุนแต่ละแบบจะมีเงื่อนไขในการได้มา รักษา และสืบทอดแตกต่างกัน การได้มาซึ่งทุนโดยส่วนใหญ่ล้วนแต่ต้องใช้เวลา ทั้งนี้ทุนสามารถเปลี่ยนรูปได้ผ่านการตกลงและยอมรับร่วมกันของผู้คนในสังคม

คำสำคัญ : ชนชั้น, ทุน, ปีแอร์ บูร์ดิเออ

* ดร.รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

Pierre Bourdieu, French sociologist, presented class and capital as concepts to understand the reality of society. He tried to illustrate that the existence of class reflects the inheritance process and positions of individual both in fields and social space. Besides the condition of class and differentiate of individual is capital, capital which individual possesses is not only economic capital but also cultural capital, social capital, and symbolic capital. Each form of capitals has their own condition of acquisition, maintenance, and transmission. Mostly, individual cannot acquire capital within a day because it takes much time to accumulate and get the acknowledgement from their class and society. Capital can be transformed through the mutual agreement and acceptance of the people in society.

Keywords : Class, Capital, Pierre Bourdieu

บทนำ

การทำความเข้าใจโลกสังคมในปัจจุบันที่ผู้คนต่างแสวงหาความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน พร้อมกันนั้นก็แสวงหาเกณฑ์ในการบ่งบอกว่าอย่างไรจึงเรียกว่าเสมอภาคกันหรือเท่าเทียมกัน เสรีนิยมเป็นหนึ่งในอุดมการณ์ที่เสนอว่า ในโลกเศรษฐกิจเสรีนิยม ความเสมอภาคกันในโอกาส คือ สิ่งที่จะสะท้อนถึงความเสมอภาคได้อย่างดีที่สุด เพราะถึงแม้ว่าคนแต่ละคนจะเกิดมาในครอบครัวที่แตกต่างกัน แต่คนทุกคนมีโอกาสในการเดินสู่จุดหมายอย่างเท่าเทียมกัน ความคิดของอุดมการณ์เสรีนิยมนี้ แตกต่างจากอุดมการณ์สังคมนิยมและมาร์กซิสต์ที่เสนอความคิดเรื่องความเท่าเทียมกันทางสังคมและกรรมสิทธิ์ร่วม อย่างไรก็ตามแนวคิดทั้งเสรีนิยม สังคมนิยม และมาร์กซิสต์ไม่สามารถทำความเข้าใจปรากฏการณ์ในสังคมโลกปัจจุบันได้ เนื่องจากไม่หาคำตอบเกี่ยวกับความเสมอภาคเท่าเทียมกันได้ในโลกของความเป็นจริง ขณะเดียวกันกลับพบเห็นความไม่เท่าเทียมกันในหลากหลาย

หลายรูปแบบทั้งที่ชัดเจนและไม่ชัดเจน ซึ่งหากกล่าวตามแนวทางของสัญญานิยมของ โรดอง บาร์ตส์ ความไม่เท่าเทียมกันนั้นดำรงอยู่เพียงแต่ถูกฉาบเคลือบปกปิดไว้ว่าในหลากหลายรูปแบบของสัญลักษณ์ ซึ่งล้วนแต่เป็นภาพมายาทั้งสิ้น ฉะนั้น การพิจารณาเงื่อนไขของความไม่เท่าเทียมกันจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการสามารถเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมได้

ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสได้ศึกษาสภาพสังคมในประเทศฝรั่งเศส และนำเสนอโมโนทัศน์เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์สังคม ในที่นี้จะขอนำเสนอเพียงมโนทัศน์ชนชั้นและทุน เพื่อให้เห็นเงื่อนไขของความไม่เท่าเทียมกัน เพราะทุนที่บูร์ดิเยอนำเสนอ มิใช่ทุนในแง่เศรษฐกิจเพียงมิติเดียวหากแต่มีหลากหลายและมีบทบาทต่อกันและกัน รวมทั้งยังมีบทบาทเป็นมโนทัศน์หนึ่งที่สำคัญต่อการทำความเข้าใจความแตกต่างของผู้คนในสังคมและเงื่อนไขของชนชั้นที่ดำรงอยู่จริงในโลกเสรีนิยมประชาธิปไตย

ชนชั้น (Class)

ความคิดเรื่องชนชั้นมีความสำคัญต่อการอธิบายสังคมและความไม่เท่าเทียมกันเป็นอย่างมาก ทั้งที่เห็นได้อย่างชัดเจนและที่แฝงในรูปของความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะในทางการเมือง สังคม หรือเศรษฐกิจ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายชนชั้นอาจแบ่งได้ ดังนี้ (Robertson, 2002, pp. 76-77) กรอบแนวคิดแรก คือ แบบมาร์กซิสต์ (Marxist) และกรอบแนวคิดแบบสังคมศาสตร์ (Social Science)

กรอบแนวคิดแบบมาร์กซิสต์ในการอธิบายสภาพการณ์ของสังคม ชนชั้น ถือว่ามีความสำคัญ เนื่องจากคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เชื่อว่าพัฒนาการของประวัติศาสตร์ถูกขับเคลื่อนด้วยความขัดแย้งของชนชั้น คือ ระหว่างชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นกรรมาชีพ ชนชั้นกรรมาชีพในฐานะชนชั้นที่อยู่ในระดับต่ำสุด ถูกขูดรีดโดยชนชั้นอื่น ขณะเดียวกันก็ไม่มีพลังอำนาจมากเพียงพอที่จะทำลายชนชั้นอื่น เว้นเสียแต่ว่าจะประสบชัยชนะในขั้นตอนสุดท้ายของพัฒนาการทางสังคม ที่มาร์กซ์เสนอว่าจะไม่มีชนชั้นอยู่เลย ด้วยการอธิบายของมาร์กซ์ ชนชั้นจึงถูกกำหนดขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีกับวิถีการผลิต กล่าวคือ ใครที่เป็นเจ้าของ

และควบคุมวิถีการผลิตทางเศรษฐกิจ ก็จะเป็นชนชั้นกระฎุมพีและชนชั้นปกครอง
ในสังคม แต่ใครที่ไม่ได้เป็นเจ้าของและไม่ได้ควบคุมวิถีการผลิตทางเศรษฐกิจ
ก็ต้องขายแรงงานและกลายเป็นผู้ถูกปกครอง ผู้ถูกขูดรีดโดยนายจ้างและผู้ปกครอง

กรอบแนวคิดแบบสังคมนิยมอธิบายชนชั้นจากการพิจารณาสถานะทาง
สังคม (เช่น อาชีพ) ความมั่งคั่ง รายได้ และมุมมองเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวกับสถานะ
ทางเศรษฐกิจของปัจเจกชนประกอบกัน กรอบอธิบายนี้ประสบกับปัญหาในการ
อธิบายถึงความเพียงพอในการจัดแยกประเภทปัจเจกชน เพราะเกณฑ์ข้างต้น
พิจารณาแต่เพียงเงื่อนไขภายนอกโดยไม่ได้อธิบายเงื่อนไขภายใน ที่จะสามารถ
อธิบายถึงความคิด ความเชื่อ และทัศนคติของปัจเจกชนที่มีต่อชนชั้นของตนเอง
ในขณะที่กรอบแนวคิดมาร์กซิสต์กลับอธิบายและเรียกเงื่อนไขภายในว่าจิตสำนึก
ของชนชั้น (Class Conscious) ทั้งนี้ทั้งนั้น กรอบแนวคิดมาร์กซิสต์ก็ถูกวิพากษ์
วิจารณ์ว่าให้ความสำคัญแต่กับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ขาดการอธิบายใน
มิติอื่น ๆ

ดังนั้นแล้ว การอธิบายถึงชนชั้นจึงไม่สามารถอธิบายได้อย่างง่าย ๆ เพียง
ความมั่งคั่งร่ำรวย หรือเพียงแค่อำชีพ และนำเงื่อนไขเหล่านั้นไปกำหนดตำแหน่ง
แห่งที่ของปัจเจกชนในโครงสร้างสังคม ดังที่บูร์ดิเอดได้เริ่มต้นการกล่าวถึงชนชั้น
ไว้ว่า “ในการทำความเข้าใจคำว่าชนชั้นด้วยเชิงตรรกะทั่วไป เราอาจกล่าวได้ว่า
ชนชั้น คือ กลุ่มของตัวแสดงที่ดำรงอยู่ในตำแหน่งที่เหมือนกัน อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่
เหมือนกันและยอมรับเงื่อนไขแบบเดียวกัน เป็นผู้มีโอกาสที่จะมีผลประโยชน์และ
แนวปฏิบัติแบบเดียวกัน สร้างปฏิบัติการที่เหมือนกันและรับเอาทำที่ ทัศนคติที่
เหมือนกันมาใช้” (Bourdieu and Wacquant, 1992, p. 231) ซึ่งหากเราจะ
นิยามชนชั้นเช่นนี้ นั่นเท่ากับว่าเราจะเห็นแต่เพียง “การสร้างชนชั้นบนแผ่น
กระดาษ” (class on paper) เท่านั้น เพราะการอธิบายดังกล่าวไม่สามารถใช้ในการ
การอธิบายกลุ่มทางสังคมใด ๆ ได้เลยในความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นลักษณะการ
ดำรงอยู่ของกลุ่ม หรือแม้กระทั่งความเป็นกลุ่มขัดแย้งที่มีการเคลื่อนไหว

เพื่อให้สามารถเข้าใจชนชั้นได้อย่างแท้จริง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง
พิจารณาเงื่อนไขอื่นประกอบ (Bourdieu, 1989, p. 102) อันได้แก่ ตำแหน่งของ
ปัจเจกบุคคลในความสัมพันธ์ของการผลิต อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา สัดส่วน
เพศ การกระจายตัวในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ และชุดของคุณลักษณะย่อย ๆ ที่ทำ

หน้าที่ในการจัดแบ่งชนชั้น เมื่อพิจารณาการนิยามและเงื่อนไขของชนชั้นร่วมกันทั้งหมด จะทำให้เข้าใจได้ว่าความแตกต่างของปัจเจกชนจากเงื่อนไขข้างต้น ได้นำไปสู่ความแตกต่างของปัจเจกชนในพื้นที่และตำแหน่งแห่งที่ที่ทำให้เกิดชนชั้น รวมทั้งเกิดการสร้างรสนิยมขึ้นมาด้วย

ความเป็นชนชั้นจึงเกิดขึ้นภายใต้หลักการของการเลือกหรือการแบ่งแยก โดยเกณฑ์เงื่อนไขข้างต้นไม่ได้ทำหน้าที่อย่างวัตถุประสงค์ หากแต่ได้ซ่อนเกณฑ์ที่ไม่เป็นทางการและส่งผลต่อการทำให้ปัจเจกชนต้องเลือก หรือเกิดการแบ่งแยกได้นั้นคือ การให้ “คุณค่าเฉพาะ” กับแต่ละเงื่อนไข และการให้คุณค่ากับผลจากการปฏิบัติอันเกิดจากเงื่อนไขนั้น (Bourdieu, 1989, p. 106) ดังนั้นแล้ว เราจึงสามารถพิจารณาความเป็นชนชั้นได้จากความแตกต่างหลากหลายที่แสดงออกด้วยระดับของทุนเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม หมายความว่าปัจเจกชนคนหนึ่งแตกต่างจากคนอื่น ๆ เนื่องจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ อาชีพ การศึกษา พื้นฐานด้านรสนิยม วัฒนธรรม และการใช้เวลาว่าง

รสนิยมเป็นมโนทัศน์หนึ่งของบูร์ดิเอนที่สามารถช่วยให้เข้าใจชนชั้นแต่ละชนชั้นที่แตกต่างกันได้เป็นอย่างดี เนื่องจากรสนิยมของแต่ละชนชั้นสามารถเห็นได้จากการดำเนินชีวิตประจำวันจากกิจกรรมต่าง ๆ ของปัจเจกบุคคล โดยรสนิยมที่ดีที่ได้รับจากยกย่องจากคนทั่วไปในสังคม เป็นผลมาจากการสร้างข้อตกลงร่วมกันของคนในสังคมว่า อย่างเป็นจริงเรียกว่ารสนิยมดี รสนิยมวิไล เพราะ ‘รสนิยม’ (taste) (Bourdieu, 1989, p. 99) คือ “ความสามารถในการตัดสินใจหรือประเมินคุณค่าความงามด้วยประสาทสัมผัสและอย่างทันทีทันใด” ความสามารถนี้ไม่สามารถแยกออกได้จาก “ความสามารถในการรับรู้หรือเห็นความแตกต่างในรสชาติอาหาร ซึ่งหมายถึงความชื่นชอบในรสชาติอาหารบางอย่างมากกว่า” ‘รสนิยม’ จึงมีสองความหมายคู่กัน (dual meaning) นั่นคือหมายถึงความถนัดหรือความชอบเพื่อแสดงถึงความแตกต่างและการเห็นคุณค่า (Bourdieu, 1989, p. 466) รสนิยมจึงเป็นสิ่งที่มิอิทธิพลในการแสดงออกในทุกพื้นที่ ทั้งการแสดงออกในทางวัฒนธรรม หรือการแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ เช่น เสื้อผ้า กีฬา อาหาร ดนตรี วรรณกรรม และศิลปะ ฯลฯ รสนิยมจึงสะท้อนออกผ่านการเลือก โดยผู้มีรสนิยมจะทำการเลือก เนื่องจากเห็นหรือให้คุณค่าในของสิ่งหนึ่งมากกว่าอีกสิ่งหนึ่ง

บูร์ดิเอดู้อธิบายชนชั้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมผ่านงานที่เขาศึกษาเมื่อปี ค.ศ. 1966 (Bourdieu, 1989, p. 117) โดยกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับรสนิยมที่แสดงให้เห็นจากทุนเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม โดยบูร์ดิเอดู้อธิบายการใช้จ่ายของผู้คนในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ¹ ที่จัดอยู่ในชนชั้นเดียวกัน พบว่าในทุกกลุ่มอาชีพจะมีสัดส่วนการใช้จ่ายเพื่อการเป็นเจ้าของที่พักอาศัยเป็นลำดับแรก การพักผ่อนที่โรงแรมในวันหยุดเป็นลำดับที่สอง การเป็นเจ้าของรถยนต์หรูหรายเป็นลำดับที่สาม และการเป็นเจ้าของเรือเป็นลำดับสุดท้าย สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันและการมีรสนิยมที่เหมือนกัน โดยเงื่อนไขที่กำหนดรสนิยมที่แสดงถึงความสัมพันธ์กัน คือ ทุนเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรมนั่นเอง

นอกจากการศึกษาดังกล่าว บูร์ดิเอดู้อยังได้ศึกษาการบริโภคและการปฏิบัติทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนอาชีพต่าง ๆ² เพิ่มเติม เพราะคือ สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงรสนิยมของชนชั้น ซึ่งพบว่ากลุ่มอาชีพที่จัดอยู่ในชนชั้นล่าง คือ คนงานในภาคเกษตร และเกษตรกร ซึ่งมีทุนเศรษฐกิจน้อยกว่ากลุ่มอาชีพที่จัดอยู่ในชนชั้นสูง คือ ผู้ประกอบการทางพาณิชย์ นักการอุตสาหกรรม ผู้บริหารระดับสูง วิศวกร ครูระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษา และผู้ประกอบการวิชาชีพเฉพาะสาขา ประมาณสามเท่า ทั้งนี้ไม่ว่าจะพิจารณาจากรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อหัว หรือแม้แต่การครอบครองวัตถุ คือ การเป็นเจ้าของบ้านหลังที่สอง โทรศัพท์ และเครื่องซักผ้า พบว่าชนชั้นสูงสามารถเป็นเจ้าของวัตถุดังกล่าวได้มากกว่าชนชั้นล่าง

สำหรับการแสดงออกถึงรสนิยมที่เป็นการปฏิบัติทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการดูกีฬา การสะสมแสตมป์ การเป็นสมาชิกห้องสมุด การไปงานแสดงสินค้า การบริโภคความบันเทิง การชมการแสดง คอนเสิร์ต ภาพยนตร์ หรือการแสดงเปียโน พบว่าชนชั้นสูงมีอัตราการปฏิบัติในสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมากกว่าชนชั้นล่างอย่างเห็นได้ชัด ยกเว้นการดูแลรักษาวัตถุด้วยตนเองที่ชนชั้นล่างจะปฏิบัติเองมากกว่า

¹ ครูในระดับมัธยมศึกษาและสูงกว่าผู้บริหารในภาครัฐ กลุ่มวิชาชีพ วิศวกร ผู้บริหารในภาคเอกชน นายจ้างภาคอุตสาหกรรม และนายจ้างภาคการค้าและบริการ

² ได้แก่ คนงานในภาคเกษตร เกษตรกร แรงงานไม่มีทักษะ แรงงานกึ่งทักษะ แรงงานมีทักษะ หัวหน้าคนงาน ช่างฝีมือ เจ้าของร้านขนาดเล็ก ลูกจ้าง พนักงาน ผู้ประกอบการทางพาณิชย์ นักการอุตสาหกรรม ผู้บริหารระดับสูง วิศวกร ครูระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษา และผู้ประกอบการวิชาชีพเฉพาะสาขา

ซึ่งเป็นผลจากการมีทุนเศรษฐกิจที่น้อยกว่าจึงต้องดูแลรักษาได้ด้วยตนเอง

ฉะนั้น การที่ผู้คนในแต่ละชนชั้นมีชนิดและจำนวนของทุนที่ต่างกันก็เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงชนชั้นได้ เช่นเดียวกันกับการศึกษาก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นทุนของชนชั้นได้ บุรดิเออแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการศึกษาว่า โอกาสทางการศึกษา กำเนิดทางสังคม และเพศ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ การศึกษาของบุรดิเออเผยให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันในการจัดสรรกับการเข้าถึงการศึกษาในระดับสูง โดยพิจารณาจากเพศและภูมิหลังทางสังคม จากการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างโอกาสทางการศึกษา ทุน เพศ และกำเนิดทางสังคม ซึ่งคือ อาชีพของบิดามารดา เห็นได้ชัดเจนว่าเพศชายจะมีโอกาสในการเข้าถึงหรือได้รับการศึกษามากกว่าเพศหญิง อาชีพของบิดามารดาที่ถูกจัดอยู่ในชนชั้นล่าง อัตราส่วนของนักเรียนในการเข้าถึงการศึกษาระดับศึกษาดูมศึกษามีจำนวนน้อยกว่านักเรียนที่อาชีพของบิดามารดาของนักเรียนที่จัดอยู่ในชนชั้นสูงอย่างเห็นได้ชัด การศึกษาจึงสัมพันธ์กับทุนและชนชั้น เพราะสิ่งที่การศึกษาให้การรับรองไม่ใช่แค่อิทธิที่จะประกอบอาชีพในตำแหน่งหนึ่ง ๆ หรือความสามารถที่จะรับผิดชอบหน้าที่การงาน แต่คือ สิทธิประโยชน์เฉพาะตัว (patent of nobility) ดังนั้นคนที่ครอบครองทุนน้อยและคุณสมบัติของทุนนั้นต่ำหรือแทบไม่มีค่า คน ๆ นั้นก็จะไม่ได้รับยอมรับไปด้วยเช่นกัน

บุรดิเออเรียกความเป็นชนชั้นที่ดำรงอยู่ในสังคมว่า เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชนชั้น โดยอธิบายถึงชนชั้นและมรดกทางวัฒนธรรมด้วยรสนิยมและตำแหน่งของอาชีพในพื้นที่ทางสังคม ที่ทั้งสองเงื่อนไขนั้นต่างมีความสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์กันในพื้นที่ทางสังคม โดยมรดกทางวัฒนธรรม คือ รูปแบบของทุนที่ดำรงอยู่ในรูปของความรู้ ความชำนาญ กิริยาท่าทาง ลักษณะ หรือรูปแบบในชีวิตประจำวัน เช่น อาชีพ เครื่องดื่ม การเล่นกีฬา หรือการใช้เวลาว่าง โดยสิ่งเหล่านี้ได้แสดงบทบาทสำคัญผ่านระบบการศึกษา

จากการอธิบายถึงชนชั้นข้างต้น ทุนเป็นเงื่อนไขสำคัญในการกำหนดตำแหน่งแห่งที่และรสนิยมของชนชั้น และเป็นเงื่อนไขสำคัญของความแตกต่างระหว่างปัจเจกบุคคลและระหว่างกลุ่มชนชั้น ฉะนั้นการจะเข้าใจชนชั้นในแบบที่ไม่ใช่บนกระดาษดังที่บุรดิเออเสนอ จึงต้องเข้าใจลักษณะและประเภทของ “ทุน” ที่บุรดิเออเสนอไปพร้อม ๆ กัน

ทุน (Capital)

ความเป็นชนชั้นที่ดำรงอยู่ไม่ได้เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างลอย ๆ หรือเพียงบนแผ่นกระดาษ หากแต่มีเงื่อนไขที่เป็นทั้งวัตถุและไม่ใช่วัตถุประกอบกัน โดยสังคมก็รับรู้ถึงการมีอยู่ของเงื่อนไขเหล่านั้นและให้คุณค่าแตกต่างกัน เงื่อนไขที่กำหนดความเป็นชนชั้นให้กับปัจเจกชนนั้นคือ สิ่งที่บูร์ดิเฮอร์เรียกว่า 'ทุน' บูร์ดิเฮอร์อธิบายไว้ว่า ทุน คือ แรงงานที่ถูกสะสมในรูปแบบที่ถูกทำให้เป็นวัตถุหรือถูกรวมไว้กับปัจเจกชนหรือกลุ่มของปัจเจกชน ทั้งนี้เพื่อให้พวกเขาสามารถจัดสรรพลังทางสังคมในรูปของแรงงานที่เป็นรูปธรรม หรือแรงงานที่อยู่ในตัวบุคคล (Bourdieu, 1997, p. 46) ดังนั้นแล้ว ทุนจึงเป็นมรดกที่สืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง สามารถเปลี่ยนรูปได้ มีลักษณะที่ทั้งสัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ รวมทั้งเป็นปัจจัยในการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม (positions) และความเป็นไปได้ของตัวแสดงหรือปัจเจกบุคคลในการเข้าไปอยู่สนาม (field) ต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ทางสังคม

จากนิยามข้างต้น 'ทุน' จึงมีขอบเขตที่กว้างขวางมาก บูร์ดิเฮอร์จึงได้แบ่งทุนออกเป็น 4 แบบ คือ (Bourdieu, 1997, pp. 46-75)

1. **ทุนเศรษฐกิจ (economic capital)** ประกอบด้วย ทุนตามความหมายของมาร์กซ์ ที่รวมถึงการครอบครองในทางเศรษฐกิจที่ช่วยเพิ่มความสามารถของตัวแสดงในสังคม ขณะเดียวกันก็สามารถเปลี่ยนรูปไปเป็น "เงิน" ได้อย่างตรงไปตรงมาและทันทีทันใด ทุนเศรษฐกิจอาจถูกทำให้เป็นสถาบันได้ในรูปของสิทธิในทรัพย์สิน

2. **ทุนวัฒนธรรม (cultural capital)** มี 3 รูปแบบ คือ

2.1) ทุนที่รวมอยู่ในสภาวะฝังตัว (embodied state) คือ อยู่ในรูปของแนวปฏิบัติของร่างกายและจิตใจที่คงทนถาวร มักปรากฏในรูปของวัฒนธรรม ต้องใช้ระยะเวลาในการสะสมและรวมกันเป็นรูปเป็นร่าง ทุนรูปแบบนี้สามารถเปลี่ยนความมั่งคั่งภายนอกหรือที่อยู่ในรูปวัตถุ ให้กลายเป็นทุนที่อยู่ในตัวคนได้ คือเข้าไปอยู่ในสภาวะฝังตัว การเปลี่ยนจากทุนชนิดหนึ่งเป็นอีกชนิดหนึ่งไม่สามารถเปลี่ยนได้อย่างทันทีทันใดด้วยการร้องขอ การให้ของขวัญ การใช้จ่าย หรือการแลกเปลี่ยน แต่กระบวนการในการแปลงทุนจำเป็นต้องมีเงื่อนไขประกอบนั้นคือ เวลา สังคม และชนชั้นทางสังคม

ทุนชนิดนี้สามารถลดลงและหายไปได้โดยคนที่มีและใช้ทุนรูปแบบนี้ กล่าวคือ ด้วยความสามารถทางกายภาพและความทรงจำของเขาเอง ขณะเดียวกันทุนชนิดนี้ก็เชื่อมโยงกับบุคคลในทางกายภาพ และนำไปสู่การส่งผ่านทางกรรมพันธุ์ ซึ่งมักจะถูกเปลี่ยนรูปหรือมักจะมองไม่เห็น เพราะเป็นสิ่งที่ปัจเจกชนเพิ่มเข้าไปในมรดก โดยทำให้เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นเพื่อจะทำหน้าที่เป็นทุนวัฒนธรรมของตระกูลหรือของชนชั้นตนเอง โดยคนที่รับไม่ได้รู้สึกหรือตระหนักว่า คือ 'ทุน' หากแต่เป็นความสามารถที่ได้มาโดยชอบธรรม

ทุนวัฒนธรรมรูปแบบนี้จะถูกสืบทอดด้วยการส่งผ่านกรรมพันธุ์ ซึ่งเป็นการสืบทอดทุนในแบบที่ถูกซ่อนไว้ ในปัจเจกชนและในชนชั้นได้ดีที่สุด โดยเวลาจะเป็นตัวกลางที่ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงทุนวัฒนธรรมและทุนเศรษฐกิจ ความแตกต่างในการเป็นเจ้าของทุนวัฒนธรรมของแต่ละครอบครัว สามารถเห็นได้ในช่วงอายุแรก ๆ ที่เริ่มทำการสะสมและส่งผ่านทุน และเมื่ออายุยิ่งมากขึ้น ทุนวัฒนธรรมที่ถูกสร้างและส่งสมอยู่ในตัวก็จะเพิ่มพูนมากขึ้น

2.2) ทุนที่ถูกทำให้อยู่ในรูปของวัตถุหรือที่เป็นรูปธรรม (objectified state) ทุนวัฒนธรรมชนิดนี้มีคุณสมบัติมากมาย แต่นิยามได้เพียงแค่ว่าเป็นคุณสมบัติที่มีความสัมพันธ์กับทุนวัฒนธรรมในแบบที่ประกอบกัน ทุนชนิดนี้ถูกทำให้เป็นวัตถุในรูปของสื่อหรือสิ่งของ เช่น รูปภาพ งานเขียน หนังสือ พจนานุกรม อนุสาวรีย์ เครื่องมือ เครื่องจักร ฯลฯ การแสดงออกและสืบทอดได้ผ่านวัตถุ เช่น การสะสมภาพวาด การสะสมทุนวัฒนธรรมชนิดนี้สามารถถูกส่งผ่านได้เหมือนกับทุนเศรษฐกิจ แต่สิ่งที่จะสามารถส่งผ่านและมองเห็นได้ คือ ความเป็นเจ้าของในตัวของภาพนั้น ซึ่งคือ ความเป็นเจ้าของในวิถีการบริโภคภาพเขียน ฉะนั้นสินค้าในเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นได้ทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุและสัญลักษณ์ คนที่เป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิตหรือเป็นเจ้าของทุน จึงต้องหาวิธีการที่เหมาะสมในการสะสมรวบรวมทุน

สำหรับการเป็นเจ้าของทุน ไม่ได้หมายความว่าครอบครองหรือมีทุนวัฒนธรรมชนิดนี้อยู่สูง จะมีทุนวัฒนธรรมในระดับสูง เพราะในความเป็นจริง การครอบครองบ่งบอกถึงสถานภาพที่คลุมเครืออย่างมาก คือ หากเป็นผู้ขายผลผลิตหรือบริการ พวกเขาจะถูกจัดแยกประเภทเป็นกลุ่มที่ถูกครอบงำ (dominated) แต่ถ้าหากเขาเป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิต และผลกำไรที่เขาได้มาจากทุนวัฒนธรรมแบบนี้ พวกเขาจะถูกจัดแยกประเภทไปเป็นกลุ่มที่ครอบงำ

(dominate) เพราะถือว่าพวกเขา คือ กลุ่มที่มีทุนวัฒนธรรมของชนชั้นครอบงำอยู่ในตัวที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ ฉะนั้น เมื่อทุนวัฒนธรรมรวมเข้าไปอยู่ในเครื่องมือการผลิตเพิ่มมากขึ้น พลังและความเข้มแข็งในการสะสมของผู้ที่เป็นเจ้าของทุนวัฒนธรรมนี้ก็จะเพิ่มขึ้นด้วย ทุนวัฒนธรรมชนิดนี้ดำรงอยู่ทั้งในแบบวัตถุและสัญลักษณ์ ประสิทธิภาพของทุนจะถูกทำให้เกิดความเหมาะสมโดยตัวแสดงการนำไปใช้ และการนำไปปฏิบัติ

2.3) ทุนที่ถูกทำให้อยู่ในรูปสถาบัน (institutionalization state) คือ ทุนที่อยู่ในรูปของการทำให้เป็นวัตถุหรือรูปธรรม ที่ถูกจัดแยกออกมาจากปัจเจกบุคคล ทุนชนิดนี้อ้างอิงถึงคุณสมบัติเริ่มต้นของทุนวัฒนธรรม และจะถูกเข้าใจว่า คือ การรับประกัน โดยแสดงออกในรูปของประกาศนียบัตร หนังสือรับรอง และการสอบ ทุนวัฒนธรรมชนิดนี้สามารถเปลี่ยนรูปภายใต้เงื่อนไขเฉพาะได้ คือ อาจเปลี่ยนรูปเป็นทุนเศรษฐกิจ หรืออาจถูกเปลี่ยนรูปให้กลายเป็นสถาบันในรูปของคุณสมบัติทางการศึกษา ขณะเดียวกันก็สร้างความแตกต่างระหว่างความรู้ที่เป็นทางการที่ได้รับการรับรองความสามารถกับทุนวัฒนธรรมแบบธรรมดา เพราะทุนวัฒนธรรมที่ถูกทำให้กลายเป็นสถาบัน ได้ทำให้เกิดการเปรียบเทียบระหว่างผู้ได้รับการรับรองกับผู้ที่ไม่ได้รับการรับรอง หรือแม้แต่เกิดการแปลงทุนวัฒนธรรมด้วยการทดแทนสิ่งหนึ่งโดยอีกสิ่งหนึ่งเพื่อความสำเร็จ ยิ่งกว่านั้น ยังทำให้เกิดการสร้างอัตราการแลกเปลี่ยนระหว่างทุนวัฒนธรรมกับทุนเศรษฐกิจด้วย คือ เกิดการแปลงทุนเป็น “การรับประกันทุนทางการศึกษา” ด้วย “มูลค่าของเงิน” นั่นเพราะกว่าจะได้มาซึ่งทุนวัฒนธรรมชนิดนี้ ต้องอาศัยความพยายาม เวลา และความยากลำบากในการแสวงหา มูลค่าของทุนเศรษฐกิจที่จะใช้ในการแลกเปลี่ยนไปเป็นทุนวัฒนธรรม จึงมีมูลค่าสูงตามไปด้วย นั่นเพราะได้เกิดการสร้างมูลค่าในรูปของทุนวัฒนธรรมให้กับผู้ที่มีคุณสมบัติที่ควรและมีคุณสมบัติพร้อมที่จะครอบครอง

ทุนวัฒนธรรมชนิดนี้สามารถอธิบายถึงความไม่เท่าเทียมกันในการประสบความสำเร็จทางการศึกษาของเด็กที่มีพื้นฐานจากชนชั้นทางสังคมที่แตกต่างกันได้ โดยพิจารณาจากรูปแบบของผลประโยชน์ที่เด็กที่มาจากกลุ่มและชนชั้นที่แตกต่างกัน จะได้รับจากตลาดการศึกษาแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาในภาพของสังคม สิ่งนี้เองที่ได้สะท้อนภาพของการกระจายตัวของทุนวัฒนธรรมระหว่างชนชั้นและกลุ่มชนชั้น อันเป็นเงื่อนไขของการสร้างความแตกต่างของ

ปัจเจกบุคคลและของชนชั้นจากมรดกที่เป็นเงื่อนไขเบื้องต้น ที่เด็กแต่ละคนได้รับมาไม่เท่าเทียมกัน

3. **ทุนทางสังคม (social capital)** เป็นผลรวมของทรัพยากร การกระทำ หรือคุณงามความดี โดยปริมาณ ‘ทุนทางสังคม’ ของปัจเจกบุคคลจะมากน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับขนาดของเครือข่ายความสัมพันธ์ที่สามารถระดมมาได้มีประสิทธิภาพ และปริมาณของ ‘ทุน’ ที่ปัจเจกบุคคลเป็นเจ้าของและแสดงความเป็นเจ้าของอย่างถูกต้อง ทุนทางสังคมจึงประกอบด้วย

3.1) ทรัพยากรที่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกของกลุ่มและเครือข่ายของสังคม จำนวนของทุนทางสังคมที่ปัจเจกบุคคลเป็นเจ้าของ ขึ้นอยู่กับขนาดของเครือข่ายการติดต่อสัมพันธ์ ที่ตัวแสดงจะสามารถระดมมาได้มีประสิทธิภาพ ดังนั้น คุณภาพของทุนทางสังคมจึงถูกสร้างขึ้นจากผลรวมของการมีความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแสดง มากกว่าจะเป็นเพียงแค่คุณภาพของกลุ่มเท่านั้น

3.2) การรวมตัวกันของความเข้าใจและการยอมรับ (cognition and recognition) ซึ่งเป็นคุณลักษณะเชิงสัญลักษณ์ และสามารถเปลี่ยนรูปไปเป็นทุนสัญลักษณ์ได้ (symbolic capital)

สำหรับบูร์ดิเยอ ทุนทางสังคมถูกสร้างโดยอำนาจทางสังคมและต้องมีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยรวมถึงความใกล้ชิดในสังคมด้วย การคงอยู่ของเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นหรือที่เห็นกันอยู่นั้น มิใช่การดำรงอยู่อย่างนั้นอย่างเป็นธรรมชาติ หากแต่เป็นผลของความพยายามที่ไม่สิ้นสุดของสถาบันที่ต้องการคงและรักษาทุนทางสังคมนั้นไว้ การเพิ่มขึ้นของทุนทางสังคมจากความสัมพันธ์ที่มีอยู่ คือ รายละเอียดจำนวนมากมาประกอบกัน ที่ปัจเจกบุคคลในฐานะวัตถุของความสัมพันธ์นี้ได้ลงทุนไปด้วย ‘ทุน’ ซึ่งเป็นการลงทุนไปในวงสังคม (sociability) ระยะยาว ฉะนั้น คุณค่าของทุนทางสังคมจึงมาจากความไม่เท่าเทียมกันหรือการถูกกีดกันก่อนหน้านี้ เพราะถูกสร้างขึ้นมาจากพันธะ หน้าที่ หรือความผูกพันทางสังคม ที่สามารถเปลี่ยนรูปไปภายใต้เงื่อนไขเฉพาะ คือ อาจเปลี่ยนรูปไปเป็นทุนเศรษฐกิจ หรืออาจถูกเปลี่ยนรูปให้กลายเป็นสถาบันในรูปแบบของตำแหน่งทางสังคม (title of nobility) เช่น เด็กคนหนึ่งเกิดมาในครอบครัวที่ฐานะดี พ่อแม่เป็นข้าราชการระดับสูง ได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษา

ที่ดี เนื่องจากครอบครัวมีฐานะทางการเงินที่ดีพอที่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายได้ และเมื่อเด็กคนนี้จะจบการศึกษา ก็จะเข้ารับราชการและสามารถไต่เต้าขึ้นไปจนได้รับตำแหน่งระดับสูง และได้รับรับเงินเดือนสูง ฉะนั้น ทูทางสังคมที่เด็กคนนี้ได้มา ส่วนหนึ่งได้มาจากครอบครัวที่พ่อแม่ส่งผ่านมาให้ อีกส่วนหนึ่งได้มาจากสถาบันการศึกษาที่พ่อแม่ได้คัดสรรแล้ว และอีกส่วนหนึ่งได้มาจากสถานะของการเป็นข้าราชการ ทูทางสังคมของเด็กคนนี้จะแตกต่างจากเด็กคนอื่น ๆ เนื่องจากเกิดมาในครอบครัวที่มีทุนแตกต่างกัน ทำให้การสร้างและการสั่งสมทุนในช่วงต่อไปของชีวิตแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามการสร้าง สั่งสม และแปลงทุนของเด็กคนนี้ก็ต้องเกิดขึ้นด้วยการปฏิบัติผ่านยุทธศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อรักษาและเพิ่มพูน เพราะมิใช่สิ่งที่จะได้มาอย่างง่าย ๆ และไม่มีวันหมดไป

4. ทุนสัญลักษณ์ (symbolic capital) บัจเจกบุคคลอาจรับรู้ถึงทุนสัญลักษณ์ได้จากการสัมผัสสัมผัสและยอมรับว่ามีอยู่ เช่น ศักดิ์ศรี สถานภาพ อำนาจ ซึ่งสามารถได้มาจากเกือบทุกที่ ทุนสัญลักษณ์สามารถได้มาจากการที่ปัจเจกบุคคลมีทุนเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน และหากมีทุนเศรษฐกิจมากพอ บุคคลในสังคมก็จะรับรู้และยอมรับสถานะที่มั่งคั่ง เช่น การเป็นเจ้าของ หรือในอีกทางหนึ่ง บัจเจกบุคคลที่เป็นตัวแสดงในสังคมอาจใช้ทุนทางเศรษฐกิจที่ตัวเองครอบครองนำไปสร้างประโยชน์กับคนอื่น ๆ ด้วยการบริจาค การตั้งมูลนิธิ หรือสมาคม ซึ่งจะทำให้สังคมรับรู้ในตัวบุคคลนั้นด้วยคำว่าคนดีของสังคมหรือผู้ใจบุญ

เมื่อปัจเจกบุคคลมีทุนสัญลักษณ์จากทุนเศรษฐกิจ ดังเช่นตัวอย่างที่กล่าวข้างต้นแล้ว ทุนสัญลักษณ์ก็สามารถเปลี่ยนรูปเพื่อให้เกิดทุนเศรษฐกิจได้เช่นกัน แต่การเปลี่ยนรูปอีกครั้งหนึ่งจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือกันจากทุกกลุ่มในสังคม เพื่อให้ทุนสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นมานั้นยังคงอยู่และได้รับการยอมรับเช่นเดิม เพราะสิ่งที่สำคัญสำหรับทุนสัญลักษณ์ คือ แรงขับในการให้ได้มาและการต่อสู้เพื่อรักษาทุนสัญลักษณ์นั้น ซึ่งกระบวนการในการให้ได้มาและการรักษาไว้ให้ได้นั้นมาจากแนวกริยา (disposition) ที่แสดงออกมาจากฮาบิตุสที่สืบทอดมาตั้งแต่เกิดและค่อย ๆ ถูกทำให้เพิ่มขึ้นโดยครอบครัวและโรงเรียน

ทุนทางการเมือง (Bourdieu, 1998, p. 192) เป็นรูปแบบหนึ่งของทุนสัญลักษณ์¹ เนื่องจากสัญลักษณ์หนึ่งของทุนทางการเมือง คือ ชื่อเสียงที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความน่าเชื่อถือ การรับรู้ และเห็นในคุณค่า หรือการแสดงออกซึ่งการมีชื่อเสียง ที่ผู้คนให้การยอมรับ เคารพในตัวบุคคล หรือวัตถุที่แสดงออกถึงการมีหรือการถือครองอำนาจ ที่ผู้คนในสังคมรับรู้ว่ามีหรือถือครองอำนาจหรือวัตถุแห่งอำนาจนั้นอยู่ การมีทุนทางการเมืองทำให้มีอำนาจเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งคือ อำนาจที่ผู้คนยินยอมที่จะยอมรับผู้ใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์นั้น

คนที่มีอำนาจเชิงสัญลักษณ์สามารถสร้างความน่าเชื่อถือและความเลื่อมใสให้กับตนเอง ด้วยชื่อเสียง (credit) จากการสร้างความไว้วางใจ (entrust) ให้กับตนเอง และด้วยการสร้างความไว้นับถือใจ (trust) อำนาจเชิงสัญลักษณ์จึงเป็นอำนาจที่ดำรงอยู่ได้ เนื่องจากผู้คนยอมรับในอำนาจเชิงสัญลักษณ์นั้น และเชื่อว่าทุนสัญลักษณ์นั้นมีอยู่จริง นักการเมืองจึงได้อำนาจทางการเมืองจากความไว้นับถือใจที่ผู้คนให้กับเขา จึงอาจเปรียบได้ว่าสำหรับนักการเมืองการได้มาซึ่งอำนาจเชิงสัญลักษณ์เป็นการได้มาซึ่งอำนาจพิเศษที่ทำให้เหนือกว่ากลุ่มอื่น ๆ อันเนื่องจากความเลื่อมใสศรัทธาในการเป็นตัวแทนที่เขาทำให้กับกลุ่มและในการเป็นตัวแทนของกลุ่มสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น ๆ

ทุนทางการเมืองสามารถได้มาจากสองทาง ทางแรก เป็นทุนส่วนบุคคล (personal capital) โดยการมีชื่อเสียง (fame) การเป็นที่นิยม คือ การที่บุคคลนั้นเป็นที่รู้จักและถูกรับรู้ว่ามีชื่อเสียง ขณะเดียวกันก็จะต้องเป็นเจ้าของคุณสมบัติเฉพาะบางอย่างที่เป็นเงื่อนไขของการได้มาและการรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงที่ดี โดยบ่อยครั้งคุณสมบัติของผู้มีทุนทางการเมืองเป็นผลผลิตของการแปลงทุนที่ถูกสั่งสมมาจากพื้นที่อื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากอาชีพ ซึ่งเป็นวิธีการได้มาซึ่งทุนทางการเมืองวิธีที่สอง คือ ทุนของการมีชื่อเสียงโดดเด่นจากสาขาอาชีพ เป็นผลผลิตที่ถูกสั่งสมมาอย่างช้า ๆ ต่อเนื่องยาวนาน และโดยทั่วไปจะใช้เวลาทั้งชีวิต

จากการนิยามและจัดแยกประเภททุนของบูร์ดิเยอ ทุนวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนสัญลักษณ์ จัดเป็นทุนที่อยู่ในตัวบุคคลและไม่สามารถลดทอนลง

¹ นอกจากทุนทางการเมืองจะเป็นรูปแบบหนึ่งของทุนสัญลักษณ์แล้ว ทุนทางการเมืองยังเป็นผลรวมของทุนทางสังคมด้วยเช่นเดียวกัน อ่านเพิ่มเติมได้ใน (Bourdieu, 2002)

ให้เท่ากับทุนเศรษฐกิจ แต่ทุนทุกชนิดสามารถมาได้จาก “ทุนเศรษฐกิจ” ทั้งนี้ การเปลี่ยนรูปของทุนไม่ได้เป็นไปอย่างอัตโนมัติ แต่จะต้องใช้ความพยายาม และจะแสดงให้เห็นผลในระยะยาว

บูร์ดิเอกล่าว่า “ทุน” ได้สร้างสิ่งที่เรียกว่า “game of society” ที่ไม่ใช่แค่ เกมทางเศรษฐกิจ หรือแค่เกมของโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้ในทุกช่วงเวลา ดังเช่นการ เล่นเกมที่จะสามารถชนะและได้เงินจำนวนมากมาก่อนหนึ่งและกลายเป็นเศรษฐกิจ ในช่วงเวลานั้น ๆ เพราะ “ทุน” ถูกทำให้อยู่ในรูปของสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรืออาจอยู่ในรูปของสิ่งที่ประกอบกันอยู่ ที่ต้องใช้เวลาในการสะสม ต้องใช้ความสามารถที่เป็นศักยภาพในการสร้างผลกำไรหรือส่วนเกิน และทำการผลิตซ้ำตัวเองในแบบ เฉพาะที่จะเป็นการขยายขอบเขตของทุนออกไป จากนั้น ‘ทุน’ ก็จะถูกจารึกในรูปของวัตถุหรือรูปที่ถูกรวบรวมกันขึ้นมา การจารึกในรูปแบบใด ๆ ก็ตามจะมี โครงสร้างของการจัดสรรตามแต่ชนิดของทุนและตามแต่ช่วงจังหวะเวลา เช่น การ ถูกจัดสรรลงในทุนวัฒนธรรมในรูปแบบที่จารึกอยู่ในตัวบุคคล นั่นคือ ในฐานะชนิดของทุนวัฒนธรรม และชนิดย่อยของทุนทางวัฒนธรรม ตามลำดับ อันแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างภายในของสังคมโลกที่ดูแลการทำหน้าที่ทุนของกลุ่ม เพื่อรักษาไว้ซึ่ง ความคงทนของทุน พร้อมทั้งกำหนดโอกาสของความสำเร็จในการปฏิบัติเพื่อสร้าง และรักษาศักยภาพของทุนเอาไว้

สรุป

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเออ ชนชั้นจึงเป็นสิ่งที่มียอยู่ในโลก เสรีนิยมที่เชื่อในหลักการของการส่งเสริมความเสมอภาคในโอกาสและหลักการของเศรษฐกิจแบบ laissez-faire ที่เชื่อในคุณภาพของอุปสงค์และอุปทาน และเมื่อพิจารณาระบบเศรษฐกิจการเมืองที่เชื่อในหลักการเสรีนิยม หลักการนี้เองที่ส่งเสริมความเป็นชนชั้นให้ดำรงอยู่อย่างแนบเนียนไม่มีข้อสงสัย ผ่านการครอบงำของ คำว่าเสรีนิยม เพราะทุน คือ เงื่อนไขสำคัญในการสร้าง กำหนด และรักษาโอกาส และความเป็นชนชั้นเอาไว้ เมื่ออธิบายจากมโนทัศน์ของบูร์ดิเออ ทุนเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดตำแหน่งของปัจเจกบุคคลในสนามและในพื้นที่ทางสังคม เพราะปัจเจกบุคคลย่อมเป็นเจ้าของทุนทั้งชนิด ประเภท และปริมาณทุนที่แตกต่าง

กัน ตามแต่ว่าปัจเจกชนคนนั้นได้รับการสืบทอดทุนมามากน้อยเพียงไร เพราะการสืบทอดเป็นเรื่องของการผลิตซ้ำ การรักษา รวมทั้งเพิ่มพูน ที่ครอบครัวจะต้องทำหน้าที่ในการส่งต่อทุนผ่านการมอบเป็นมรดก การอบรมบ่มเพาะ การสร้างเสริมความสามารถ และโอกาสของบุคคลคนนั้น โดยทั้งหมดเหล่านี้ คือ สิ่งที่จะนำไปสู่ ‘ความแตกต่าง’ และการมีช่องว่างกับตำแหน่งอื่น ๆ ในสังคม หรือก็คือชนชั้นนั่นเอง

บรรณานุกรม

- Bourdieu, P., & Wacquant, L. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. (1989). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge.
- _____. (1993). *Sociology in Question*. London: SAGE.
- _____. (1997) 'The Forms of Capital' in Halsey, A.H., H. Lauder, P. Brown and A.S. Wells (eds). *Education: Culture, Economy, Society*. Oxford: Oxford University Press.
- _____. (1998). *Practical Reason: On the Theory of Action*. Cambridge. U.K.: Polity Press.
- _____. (2002). *Distinction : A Social Critique of the Judgment of Taste*. Translated by Richard Nice. Cambridge: Harvard University Press.
- Robertson, D. (2002). *A Dictionary of Modern Politics*. London: Europa Publications.
- Yanyongkasemsuk, R. (2007). Capital Characteristics of Thai Elites in the Bangkok Period (1782-2007). *Asian Review*, 20, pp165-195.